

Mr. sc. Aleksander Karakaš*

REFORMA SLOVENSKEG ZAKONA O KAZNENOM POSTUPKU – POMICANJIMA DO POMAKA

U radu je predstavljena reforma slovenskog Zakona o kaznenom postupku, koja se u usporedbi s prethodnima može opredijeliti konceptualnom. Ona je započela krajem 2005. god. osnivanjem radne skupine, da bi nakon dvije godine bio zgotovljen prvi Nacrt zakona, a poslije primjedbi iz stručnih krugova i njegov "ispravak". Glavna značajka prvog Nacrta je zamjena sudske istrage istragom pod vodstvom državnog odvjetnika, dok se u drugom Nacrtu optužni postupak nadograđuje sa, u stranim zakonodavstvima inače dobro poznatim, procesno-pravnim raspolaganjima procesnih sudionika, s ciljem bržeg okončanja kaznenog postupka. Tu su još i manje redefinicije pojedinih temeljnih procesnih načela i neka druga – popratna rješenja, kao i rješenja radi izbjegavanja nejasnoća u primjeni Zakona. Autor je rad završio upućivanjem na osnovni antagonizam u novoprihvaćenom konceptu istrage u kaznenom postupku te ukazivanjem na moguće dileme u svezi s njegovim ubrzanjima.

Ključne riječi: izmjene, istraživanja, sudska istraga, istražni postupak, policija, državni odvjetnik, okrivljenik, optuživanje, priznanje, nagodba

I. UVOD

Reforma slovenskog Zakona o kaznenom postupku (ZKP) vijest je koja se u slovenskoj stručnoj javnosti rijetko smatra novom. Već je postalo poznatim kako se taj - inače sistemski - zakon često mijenja,¹ pa stoga ne iznenađuje

* Mr. sc. Aleksandar Karakaš, Sudac Višeg suda u Mariboru i vanjski stručni suradnik na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Mariboru

¹ Pojava je to širih razmjera, zbog koje je u parlamentu usvojena Rezolucija o normativnoj djelatnosti (Sl. l. RS, br. 95/09). U Rezoluciji se između ostalog priznaju primjeri pretjeranog i kazuističkog normiranja, pravnih praznina ili tek djelomično reguliranih pravnih područja, nedovršenosti pojedinih rješenja na inače uređenim pravnim područjima, retroaktivnih učinaka propisa, nedosljedne primjene zakona, zakašnjelog izdavanja izvršnih propisa i nepoštovanja hijerarhije pravnih akata. Za prevladavanje takvog stanja Rezolucija donosi ishodišta i načela kod pripremanja propisa te zahtijeva dosljedno preispitivanje posljedica pri njihovoj primjeni.

podatak da je od njegova stupanja na snagu 1995. god. do danas “izmijenjen i dopunjen” već deset puta. Izmjene su uglavnom posljedica različitih reformskih nastojanja, usuglašavanja s europskim i drugim međunarodnim dokumentima, ali i prilično čestih intervencija slovenskog Ustavnog suda. Ono je svojim odlukama u nekoliko navrata određivalo nove smjerove takoreći u svim fazama kaznenog postupka, što se u najmanju ruku moglo razumjeti uzurpacijom “tempa” pri njegovu obnavljanju, uobičajno rezerviranom za predlagača zakona.² No, ne radi se samo o dinamici i konkurenciji. Koncepti promovirani navedenim odlukama, njihovo razumijevanje od strane predlagača i njegove reformske ideje nisu uvijek sinkronizirani³ pa su usvojena zakonska rješenja u pravilu praćena rezervama i kritikom. Pogotovo kada se navedeno odvijalo na temeljima nekadašnjeg jugoslavenskog ZKP-a iz sedamdesetih godina prošlog stoljeća, proizašlog iz drugih povijesno - kulturnih prilika i s drugim idejnim okvirima. Kao primjer može se navesti odluka Ustavnog suda od dana 12. travnja 2002. (ur. br. U-I-92/96-27), kojom je proglašena nesuglasnost uređenja ZKP s Ustavom jer Zakonom nije određen učinkovit način kojim bi se spriječilo upoznavanje suca koji odlučuje o glavnoj stvari s obavijestima dobivenim u pretkaznenom postupku. Na to je odgovoreno tzv. E-novelom zakona od 13. srpnja 2003. (Sl. l. RS, br. 56/03), kojom se obavijesti od osumnjičenih izdvajaju samo onda kad oni nisu poučeni o svom statusu, dok u svim ostalima slučajevima njihove obavijesti ostaju u spisu. Štoviše, ako je kod pouke o statusu nazočan branitelj i ako je osumnjičeni spreman iskazivati, njegov iskaz postaje dokazom iste procesne (formalne) vrijednosti kao iskaz pred istražnim sucem. S ustavnopravnog aspekta izmjena se dakle može tumačiti da je zahtjev Ustavnog suda u prvom dijelu poštovan, u drugom nije, dok se u trećem uvodi nešto što Ustavni sud zapravo nije zahtijevao i nešto što s aspekta samog Zakona u znatnoj mjeri unosi pomutnju u dotadašnji koncept uređenja prikupljanja neformalnih i formalnih saznanja o kaznenom djelu i njegovu počiniocu.

Gornji primjer nije usamljen.⁴ Ali od nabranjanja primjera važnije je pitanje utjecaja učestalih izmjena na vanjski identitet Zakona i unutarnju normativnu

² V. Klemenčič, G., Dantejev pekel slovenskih kazenskopravnih reform, Pravna praksa, br. 15/2008, str. 2-3.

³ Štoviše. Ako je odlukama Ustavnog suda jačana garantna funkcija Zakona, tako su s druge strane u zakonodavnom postupku nadirala rješenja, kojima se težilo što većoj učinkovitosti kaznenog postupka. V. Šugman Stubbs, K., Koncept novega kazenskoga postopka od inkvizitornega k adversarnemu, Podjetje in delo, br. 6-7/2009, str. 1116.

⁴ Među aktualnijima ističemo još presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju *Matko protiv Slovenije* iz studenoga 2006, gdje je pored ostalog ustanovljeno kršenje članka 3. Konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama jer državni organi nisu obavili učinkovite istrage žalbenikovih navoda o policijskom zlostavljanju. Premda se nigdje u presudi ne govori o policijskom zlostavljanju kao sistemskom problemu, kod skupine državnih odvjetnika za

koheziju, kao pratećim načelima zakonitosti i garantima za prepoznatljivost od strane njegovih adresata te za suverenu i učinkovitu primjenu od strane onih koji u kaznenom postupku sudjeluju. Prvim mislimo na eventualno napuštanje dosadašnjeg inkvizitorno-akuzatornog odnosno mješovitog modela kaznenog postupka, drugim na mogućnosti i sposobnosti instalacije novog modela u postojeći normativni sustav. Ako posljednje iz bilo kojeg razloga nije izvodivo, novi model treba i novo "odijelo" ili se pak ustraje kod starog sa stalnom potrebom za njegovim prekrajanjem. Instalacija novoga s pretvorbom staroga kao i izgradnja posve nove normativne konstrukcije ogroman je stručni izazov, bez čvrstih garancija za njihov uspjeh.⁵ Pogotovo ako su domaća praktična iskustva s modelom koji izvorno počiva na anglosaksonskoj pravnoj tradiciji minimalna, dok se ona iz bliskog susjedstva teško mogu smatrati poticajnim.⁶ Manja je neizvjesnost kada model u osnovi ostaje isti, ali je tada učestalost izmjena zakona, zbog garantnih zahtjeva visokih sudova te pokušaja usuglašavanja s aktuelnim procesnim prilikama, očekivano veća. Unatoč razlikama u učincima opisanih pristupa pri noveliranju ZKP-a, oni su ujedinjeni u pretećoj nefunkcionalnosti Zakona, jednoj od središnjica neefikasnosti kaznenog pravnog odaziva.

II. PODLOGE, ODLUKA ZA REFORMU I NJEZIN OPSEG

Utjecaji opisane zakonodavne dinamike na rad sudova nisu posebno istraživani, ali je zato Institut za kriminologiju pri Pravnom fakulteta Sveučilišta u Ljubljani proveo empirijsko istraživanje pod naslovom *Analiza i tijek kaznenih postupaka u Sloveniji*, s ciljem detekcije razloga za zastoje u tim postupcima i pronalaženjem instrumenata za njihovo uklanjanje. U grubom glavne spoznaje su sljedeće:

- sudovi su preopterećeni organizacijsko-tehničkim poslovima, suočavaju se s problemima povezanim za osiguranje nazočnosti u kaznenim postupci-

progon (i to) organiziranog kriminala, novelom ZKP-a i Zakona o državnom odvjetništvu osnovan je specijalni odjel sa zadaćom progona kaznenih djela počinjenih od strane opunomoćenih službenih osoba. Rješenje je iz ustavnopravnog, sistemskog te organizacijsko-procesnog aspekta dočekano kao neprihvatljivo. O tome v. *Jenull, H.*, Kritika predloga novele ZKP-H in ZDT-D, *Pravna praksa*, br. 1/2007, str. 8-10.

⁵ Pogotovo ako se uzme u obzir da uvođenjima novih instituta slijedi niz otvorenih pitanja koja tek treba riješiti sudskom praksom. Takva konsolidacija novih pravnih pravila zahtijeva vrijeme, razmjerno količini uvedenih instituta, i sve dok nije završena, praćena je neizvjesnošću da je pravno pravilo u pojedinom slučaju pogrešno primijenjeno. Up. *Erbežnik, A.*, Cesarjeva nova oblačila - zgodba o popolni prenovi ZKP, *Pravna praksa* br. 16-17/2008, Prilog.

⁶ V. *Damaška, M.*, Sudbina anglo-američkih procesnih ideja u Italiji, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 1/2006, str. 9-13.

ma, previše se bave činjeničnim, a premalo pravnim pitanjima, u težim predmetima imaju problema s postizanjem osuđujuće presude i premalo su osjetljivi za očuvanje ljudskih prava i temeljnih sloboda;

- sudsko istraživanje često je sporo, pretežito namijenjeno fiksiranju dokaza i s malim epistemološkim dobitcima, značenje istraživanja u korist obrane je malo, preispitivanje optužnog akta ne igra ozbiljniju ulogu, osjeća se odsutnost faze kojom bi se zacrtao sporni predmet između optužbe i obrane, nemogućnost logične i racionalne organizacije dokaznog postupka s relevantnim dokazima glede spornih pitanja;
- neki od postupaka u cjelini ili neke od procesnih radnji traju predugo zbog poteškoća u vezi s osiguranjem okrivljenikove nazočnosti i nazočnosti svjedoka, organizacijsko-tehničke nesređenosti poslovanja sudova, preopterećenosti sudaca organizacijsko-tehničkim poslovima, njihove premale odlučnosti pri procesnom vodstvu, odsutnosti prekluzije predlaganja dokaza i, napokon,
- državni odvjetnici ponekad predlažu sudsko istraživanje bez pravog razloga, na njihov rad negativno utječe nedodjeljivanje predmeta jednom državnom odvjetniku, premalo su aktivni, što važi i za branitelje koji su premalo specijalizirani za rad na kaznenim predmetima.⁷

Drugo značajno istraživanje istog Instituta završeno je u prosincu (decembru) 2003. god. Ono je teorijske prirode, sastavljeno od radova devet autora, koji su analizom presuda Europskog suda za ljudska prava i slovenskog Ustavnog suda te promatranjem stranih zakonodavnih rješenja i praktičnih iskustava detaljno obradili sve faze redovitog kaznenog postupka, uključivši skraćeni postupak s njegovim pojednostavnjenim formama. U svakom radu autori su predložili poboljšanje pojedine faze, dok je njihova zajednička konstatacija da je Zakon u cjelini zbog parcijalnog obnavljanja teoretski proturječan, neprimjeren i neučinkovit te da je za normalno funkcioniranje kaznenog pravosuđa nužna izrada novog, koherentnog i konzistentnog modela kaznenog postupka. Prema autorima, taj bi postupak općenito zahtijevao puno veći angažman državnih odvjetnika u ranijim fazama postupka s naglašenom suradnjom i usmjerivanjem policije pri njezinu radu. I branitelji bi trebali biti više angažiraniji u tim fazama, dok se kao garant ljudskih prava ne predviđa više istražni sudac, već posebni sudac sa zadaćom odmjeravanja prostora između slobode i učinkovitosti. U takozvanoj međufazi predviđeno je jačanje selekcijskih mehanizama te izgradnja filtera za dotok dokaza na glavnu raspravu. Konačno, suci na toj raspravi moraju više promatrati negoli se aktivirati kao istraživači. Autori vjeruju da ispunjavanje zahtjeva donosi olakšanje jer se rješava vječita dilema između istraživanja i presuđivanja, državni odvjetnici

⁷ Bošnjak, M. (ur.), Potek kazenskih postupkov v Sloveniji - analiza stanja in predlogi za spremembe, Pravna praksa, Ljubljana, 2005, str. 450-451.

preuzimaju potpunu odgovornost za konačni ishod predmeta, a branitelji se mogu usredotočeno spremati na obranu bez bojazni zbog izmjene optužnice prije izreke presude. S druge strane pak postoji svijest da je za usvajanje novog modela neizbježna politička i druga volja te da su za njegovu implementaciju potrebni dug *vacatio legis* i opsežno obrazovanje.⁸

Istraživanja su predstavljena jer se njima uglavnom opravdavala potreba za konceptualnim zahvatom u ZKP, kao i njegov smjer, pri čemu treba uzeti u obzir i kritičke priloge i prijedloge iz stručnih krugova, potom činjenica da je u Europskoj uniji mali broj država s istražnim sucem i na kraju načelni politički pristanak⁹ iza kojeg se očekuju samo još konkretni koraci. Stoga je potkraj 2005. god. osnovana Radna skupina, sastavljena od vrhovnih sudaca, vrhovnih državnih odvjetnika te dužnosnika Ministarstva pravosuđa, s mandatom izrade nacrtu zakona, bez sudske istrage, ali i bez uvođenja čistog adversarnog postupka te s uvažanjem rješenja iz austrijskog i njemačkog ZKP.¹⁰ S obzirom na rezultate istraživanja, mandat je iznenađujuće uži od navedene platforme i ne baš kompatibilan. Naime, danas se čisti oblici kaznenih postupaka u praksi teško nalaze, dok se rješenja iz spomenutih zakonodavstava, ako se njima mislilo na istragu, u istraživanjima ne ističu, pa se takav mandat može razumjeti i kao zahtjev da se s reformom Zakona ne ode predaleko.

III. POSTANAK PRVOG NACRTA NOVOG ZAKONA O KAZNENOM POSTUPKU S GLAVNIM RJEŠENJIMA

Radnoj skupini su za izradu prvog Nacrta novog Zakona o kaznenom postupku (Nacrt) trebale dvije godine. Kod te zadaće polazilo se od kompromisa između spoznaja spomenutih istraživanja i navodnog suzivanja reformskog smjera. Spoznaje se naime prema obrazloženju Nacrta uzimaju kao podloga, a pojedina rješenja iz austrijskog ZKP-a kao uzor pri traženju novog modela Zakona.¹¹ No, taj model prema autorima ne bi bio sasvim nov, jer se još uvijek zadržavaju one odredbe Zakona s kojima praksa nije imala problema. Unikatnost Nacrta je i u njegovu opsegu. Predmet reformiranja je naime prvih 313 članaka,¹² dok preostalima obnavljanje tek predstoji, s obzirom na obnavljanje

⁸ Šugman, K.(ur.), Izhodišća za nov model kazenskoga postupka, Inštitut za kriminologiju pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana, 2006, str. 23-25.

⁹ Jenull, H., Prenova kazenskoga postupka, Osutek prvega dela ZKP-1, Pravna praksa, br. 1/2008, str.2.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Nacrt je bio objavljen na internetskoj stranici Ministarstva pravosuđa <http://www.mp.gov.si>. Izvadak nacrtu nije više dostupan, ali se može dobiti kod autora. Inače, u nastavku prikaza prati se njegova sistematika i tekst obrazloženja.

¹² Općenito to su odredbe o istražnom postupku i odredbe o mjerama procesne prisile.

istražnog postupka i poboljšanja kojima bi se trebala povećati učinkovitost kaznenog postupka, ali opet bez značajnih zadiranja u procesni položaj stranaka. Konačno, djelomičnom izradom Nacrta dobiva se na vremenu koje se mora utrošiti na informiranje stručne i šire javnosti s njegovim rješenjima, potom na raspravu te na stavljanje prijedloga za poboljšanje zakonskog teksta.

Unatoč nepromijenjenoj sistematici, u Nacrtu se odustaje od poznate diobe na neformalni policijski pretkazneni postupak i na formalni sudski kazneni postupak. Prva se istražna radnja policije ili državnog odvjetnika ima smatrati početkom kaznenog postupka. Fokusiranjem sumnje na određenu osobu, ona nije više osumnjičenik, već okrivljenik sa svim pravima prema Ustavu Republike Slovenije i usvojenim međunarodnim konvencijama. Isto tako temeljna načela kaznenog postupka nisu više načela, već temeljne odredbe. Od tih, nova je odredba o načelu razmjernosti, potom odredba o pravima oštećenika i odredba o suđenju u razumnom roku, dok je kod ostalih zapravo riječ o redefiniciji nekadašnjih načela. Tako se pretpostavci nevinosti dodaje konkretizacija prema kojoj je teret dokazivanja na državnom odvjetniku, zatim da se za osuđujuću presudu zahtijeva uvjerenje suda o okrivljenikovoj krivnji te da se u slučaju sumnje uvijek (dakle u pogledu činjeničnih i pravnih pitanja) odlučuje okrivljeniku u korist. Redefinirano je i načelo traženja materijalne istine, kojim se sudska aktivnost svodi na "jednako brižljivo preispitivanje tvrdnji obiju stranaka," što znači da se sud od sada u epistemološkom smislu kreće unutar njihovih prijedloga, a ne prema vlastitom nahođenju. I inače, istražne radnje od strane suda vrše se iznimno, tek za slučaj osiguranja dokaza, ali s druge strane s mogućnošću sudske sugestije za pribavljanjem onih dokaza koji bi mogli okrivljenom ići u prilog. U varijanti predložena je i redefinicija načela slobodne ocjene dokaza, koje bi se prema uzoru na švicarsko pravo odnosilo na svaki (ali nezabranjen) dokaz, a ne samo na one iz Zakona o kaznenom postupku. Time bi bila u svakom trenutku i bez posebnih izmjena Zakona osigurana primjena najsuvremenijih dokaza, što se može smatrati jednim od priloga većoj učinkovitosti kaznenog postupka.

Značajna izmjena predviđena je u poglavlju o stvarnoj nadležnosti sudova, gdje se uvodi tzv. predraspravni sudac, sa zadaćom odlučivanja o istražnim radnjama, te preispitivanja prisilnih mjera, osiguranja određenih dokaza i odlučivanja o prigovorima protiv odluka policije i državnog odvjetnika. Iznad njega nalazi se izvanraspravno vijeće, a u iznimnom slučaju vijeće višeg suda koje bi odlučivalo o žalbi protiv rješenja o obustavljanju postupka na okrivljenikov prijedlog i o žalbi protiv rješenja o produljenju pritvora za više od mjesec dana. Manje značajne izmjene odnose se na odredbe o spajanju i razdvajanju postupka, izuzeću procesnih sudionika (sudaca, državnog odvjetnika i policajaca) te stvarnoj nadležnosti državnog odvjetnika. Posljednje s iznimkom, prema kojoj je državni odvjetnik taj koji odlučuje o završetku istražnog postupka, čime se konkretnije nagovještava novi gospodar tog postupka. Odred-

bama o branitelju pridružuju se do sada nepoznate odredbe o okrivljeniku kao zakonska preslika njegovih Ustavom zajamčenih prava. Pored dužnosti policije i državnih odvjetnika na pisano upoznavanje okrivljenika s njegovim položajem, oni su okrivljeniku dužni dopustiti pregledavanje istražnih spisa, dok se pravo na pregledavanje sudskog spisa uspostavlja nakon stavljenog optužnog akta. Što se tiče odnosa između branitelja i okrivljenika, novost je u slučaju pritvora kad se njihovi kontakti mogu kontrolirati. Uvjeti su da je riječ o najtežim djelima, da postoji tzv. koluzijska opasnost te da postoje razlozi za bojazan da bi se kontaktima mogle poništiti namjere zbog kojih je pritvor i bio određen. Okrivljeni i njegov branitelj moraju biti upoznati s kontrolom, kontrola smije trajati najviše mjesec dana i nakon podizanja optužnice nije više dopuštena. Konačno, neko vrijeme se raspravljalo i o postavljanju branitelja po službenoj dužnosti svakom okrivljeniku, s ciljem osiguranja jednakosti oružja već u istražnom postupku, no ta mogućnost zbog očito financijskih razloga nije prihvaćena.¹³

Poglavlja o oštećeniku (osim širenja kruga osoba, opravdanog postavljanja opunomoćenika po službenoj dužnosti), podnescima i zapisnicima, rokovima, troškovima kaznenog postupka, imovinskopravnom zahtjevu, donošenju i priopćavanju odluka, dostavljanju podnesaka, izvršenju odluka te ostalim odredbama ne donose bitnijih novosti. Iznimka je možda "selidba" odredbi o izdvajanju zapisnika u dio Zakona s odredbama o optužnom postupku, dok je podjela policijskih ovlasti carinskoj i poreznoj službi¹⁴ zaista nešto što do sada nije bilo poznato.

Prema očekivanjima, glavnina izmjena trebala bi se odnositi na istražni postupak. On zbog napuštene diobe između policijskog i sudskog dijela postupka zamjenjuje sudsku istragu te postaje jedinstvena faza prije odlučivanja o optužnici. Njegov nositelj je državni odvjetnik, koji u slučaju sumnje da je izvršeno kazneno djelo sam ili putem policije istražuje odnosno prikuplja dokaze za odluku o nastavljanju gonjenja. Među dokazima moraju se prikupiti i dokazi koji idu okrivljeniku u prilog. Uloga suda u tom postupku je obavljanje radnji kojima se poseže u ljudska prava i slobode (radnje procesne prisile), a pojedine istražne radnje obavljaju se samo iznimno radi osiguranja doka-

¹³ Problem je nešto širi. Pri izradi Nacrta bilo je i promišljanja o tzv. obrambenim izvidima, kao protuutegu istražnom postupku, pod vodstvom državnog odvjetnika. U toj funkciji oni bi mogli biti vođeni jedino od branitelja, što imućnije okrivljenike u kaznenom postupku naravno favorizira. Za ostale, do postavljanja branitelja po službenoj dužnosti, druge mogućnosti nema, a to je skopčano s nemalim troškovima. Up. *Horvat, Š.*, Nekateri ustavnopravni problemi v zvezi z ZKP-1, Pravna praksa br.16-17/2008, Prilog.

¹⁴ Za carinsku službu, podjela policijskih ovlasti opravdava se ratifikacijom Konvencije o međusobnoj pravnoj pomoći između carinskih uprava, sastavljene na osnovi članka K3 Ugovora o Europskoj uniji (Sl. l. RS-MP, br. 16/04), a kod porezne službe ističe se njezino značenje u borbi protiv gospodarskog kriminaliteta.

za. Novoj koncepciji slijedi i ponešto izmijenjena sistematika, pa se u Nacrtu najprije definiraju sudionici u postupku, potom idu odredbe o prijavi kaznog djela, pojedinim istražnim radnjama te odredbe o završetku istražnog postupka. U konstitutivnom smislu, sudionici istražnog postupka, osim naravno predraspravnog suca, u principu ostaju isti, ali se zato mijenja sadržaj njihovih međusobnih odnosa. Stoga je osobito važan trenutak postanka okrivljenika kao procesnog subjekta, pa se tako državnim odvjetniku i policiji nalaže da moraju svoje radnje dokumentirati na način iz kojeg će se moći vidjeti kada se istražni postupak fokusirao na određenu osobu i je li ta osoba u tom trenutku bila poučena o svojim pravima. Pouke se iznimno mogu odgoditi do okrivljenikova saslušanja. Iznimno je i ograničenje prava na razgledavanje spisa, osim u slučaju lišenja slobode, kada okrivljenik može razgledati spis u dijelovima značajnim za odlučivanje o pritvoru. Istražni postupak isto kao istraga ostaje tajan. Izvješćivanje javnosti u nadležnosti je državnog odvjetnika, koji pri tome mora voditi računa o probicima istražnog postupka. Odnos između državnog odvjetnika i policije djelomično je utemeljen na subordinaciji, a drugim dijelom na koordinaciji. Državni odvjetnik je gospodar istražnog postupka, bez njega taj postupak ne može započeti niti se može nastaviti, dok se s druge strane policiji ostavlja određen prostor da u slučaju kad se državni odvjetnik tome ne protivi sama započne s istražnim postupkom. U tom slučaju propisani su rokovi u kojima državni odvjetnik mora biti upoznat o poduzetim istražnim radnjama. Sasvim uzgredno, ako već nije predložen policijskom izvješću, državnom odvjetniku mora biti dostupan istražni spis policije kada se vodi u elektroničkom obliku.

Uloga suda u istražnom postupku izrazito je garantne naravi. Sud naime samo odlučuje o mjerama procesne prisile, uz sudjelovanje stranaka izvodi tek one dokaze (saslušanje svjedoka, okrivljenog i rekonstrukciju) za koje postoji opasnost da na glavnoj raspravi neće moći biti izvedeni i na kraju osigurava sudsku zaštitu sudionicima istražnog postupka u slučaju nepravilnih ili nezakonitih odluka državnog odvjetnika. Posebice treba istaknuti mogućnost da tim putem okrivljenik može postići izvođenje dokaza koji ga rasterećuje, pa čak i zaustavljanje istražnog postupka. To se može postići i kada istražni postupak premašuje određene vremenske granice.

Nacrt više ne poznaje kaznene prijave, već se istražni postupak od strane policije završava s izvješćem. U slučaju tzv. privatne prijave, ona se uvijek šalje državnom odvjetniku, koji slično kao i dosada odlučuje o njezinoj sudbini. Ako je ne odbaci, dužan je započeti s istražnim postupkom.

U poglavlju o istražnim radnjama među značajnijim izmjenama valja istaknuti da je davanje obavijesti od strane građana dragovoljno te da se oni s tim ciljem ne mogu više privoditi u policijsku postaju. Novo je i to da su samo neka saslušanja isključivo povjerena državnom odvjetniku, dok se u preostalima prepušta njegovoj diskreciji hoće li pojedino saslušanje sam obaviti ili će pak

to prepustiti policiji. Što se tiče nazočnosti procesnih sudionika kod istražnih radnji, ona je u usporedbi s važećim uređenjem prilično limitirana. Okrivljenikov branitelj može biti nazočan kod prvog okrivljenikovog saslušanja, a u svim ostalim slučajevima predviđena je nazočnost okrivljenika, njegova branitelja ili oštećenika samo ako je riječ o osiguranju dokaza. Idemo li redovnim putem, okrivljenik ili njegov branitelj za obavljanje pojedine istražne radnje neće ni znati. Smisao je takvog suzivanja izbjeći pretvaranje istražnog postupka u glavnu raspravu, što se naročito negativno odražava u slučaju većeg broja okrivljenika. Konačno, u slučaju razdvajanja postupka suokrivljenici se više ne saslušavaju kao svjedoci, već kao okrivljenici, širi se krug osoba sa zabranom saslušanja, dodaje se nov opravdani razlog (čuvanje povjerljivog izvora informacije) za uskratu odgovora na postavljeno pitanje, predviđaju se saslušanja putem videokonferencije te nazočnost tzv. povjerenika kad je riječ o saslušanju djeteta. Posljednje se može obaviti i u stanu ili u ustanovi u kojoj se djeteta nalazi.

Obustavljanje postupka ne mijenja se bitnije, jedino što rješenje (protiv kojeg nije dopuštena žalba) donosi državni odvjetnik. Postupak se kao i sada obustavlja iz pravnih i činjeničnih razloga, pri čemu se u vezi s prikupljenim dokazima mora voditi računa o njihovoj sudbini na glavnoj raspravi. Konkretno, ako državni odvjetnik procijeni da s prikupljenim dokazima ne može postići osuđujuću presudu, dužan je istražni postupak obustaviti.

Na kraju, mijenjaju se i odredbe o mjerama procesne prisile. Najprije sistematikom, jer su uređene na istom mjestu, onda uvođenjem nove mjere privremene zabrane obavljanja poziva, nomotehničnim poboljšanjima kod postojećih mjera, propisivanjem zakonskih rokova za njihovo trajanje te zahtjevom da se prije donošenja odluke o svakoj mjeri mora obaviti kontradiktorno ročište. Funkcionalno je za donošenje odluke o pojedinoj mjeri nadležan predraspravni sudac, bez obzira na to je li riječ o kaznenom djelu iz nadležnosti okružnog ili kotarskog suda i uvijek samo ako je mjeru predložio državni odvjetnik. Ono što kod mjera procesne prisile valja još istaknuti jest da je kod pritvora izbjegavanje od kaznenog postupka postala jedna od okolnosti za opasnost od bijega, da se koluzijskoj opasnosti dodaje okolnost kako bi okrivljeni mogao uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze te da je iteracijska opasnost isključena kod kaznenih djela sa zaprijećenom kaznom nižom od godine dana zatvora. Inače, pritvorski razlozi isti su u redovitom kao i skraćenom postupku.

IV. ODAZIVI

Prema izloženom može se ustanoviti da Nacrt u izvjesnom smislu “probija led,” zbog čega se aklamacija ili s druge strane nezainteresiranost struke teško

moгу očekivati. Dapače, one nisu na mjestu, jer je to najprije jedinstvena prilika za sučeljavanje različitih stajališta, a potom i za određena samoispitivanja u pravnoj struci, s obzirom na njezinu odgovornost prema onima koji će reformirani Zakon primjenjivati i napose prema onima zbog kojih će se primjenjivati. Kako naime ravnoteža između dvaju oprečnih interesa u ranim fazama kaznenog postupka ni jednom od njegovih temeljnih modela nije dana, situacija za traženje drugih ili novih rješenja uvijek je otvorena, pa tako i razumijemo skupinu odaziva načelne prirode, kojima se problematiziraju ishodišta u Nacrtu i njegovi ciljevi. Pomak ka većoj akuzatornosti ili adversarnosti postupka upitan je jer za prvo tek promjena istraživača nije dostatna, dok se za drugo pretpostavlja parcipativna uloga obiju stranaka, što kod istražnog postupka pod vodstvom državnog odvjetnika nije slučaj.¹⁵ Štoviše, mogućnosti okrivljenikova utjecaja na ishod istražnog postupka jako su skućene, objektivnost državnog odvjetnika pri prikupljanju dokaza i pri odlučivanju o okrivljenikovim prijedlozima zbog njegova je stranačkog položaja stalno predmet sumnji, dok se toliko kritizirana dvofaznost postupka prije glavne rasprave, zbog prethodno predviđenih policijskih izvida, zapravo ne ukida.¹⁶ Konačno, procesna priroda prikupljenih dokaza u istražnom postupku znači da nije riječ tek o dokazima za državnoodvjetničku odluku o stavljanju optužnice ili obustavi kaznenog postupka, već da je riječ o dokazima na kojima će se temeljiti i sudska odluka. Time glavna rasprava postaje sredstvo za preispitivanje dokaza jedne stranke, a ne središnje događanje kaznenog postupka gdje stranke dokaze ravnopravno izvode.¹⁷

Druga skupina odaziva ovisi o aspektu pojedinih sudionika. Policija je svjesna nove uloge u kaznenom postupku, ali isto tako da joj je još uvijek ostavljena djelatnost pred postupkom, koja iz razloga učinkovitosti ne može biti kontradiktorno organizirana. Jedino što se s tog aspekta smatra spornim jest rok od 24 sata za okrivljenikovo zadržavanje na policijskoj stanici. S praktičnog stajališta on je prekratak i kao takav nagovještava određene probleme, nepoznate važećem uređenju, gdje je taj rok jedanput duži.¹⁸ Državnoodvjetnički aspekt upozorava na jaćanje položaja državnog odvjetnika u istražnom postupku zbog njegove odgovornosti za učinkovitost kaznenog progona te u istu ruku na ogranićenja za dostizanje ravnoteže. U suprotnom, istražni se postupak pretvara u puko državnoodvjetničko ili policijsko uredovanje u inkvizitornoj maniri, s nepoznatim posljedicama za ostale sudionike u postupku, naroćito

¹⁵ *Dežman, Z.*, O nekaterih spornih izhodišćih ZKP-1, *Pravna praksa*, br. 29-30/2008, Prilog.

¹⁶ *Kovaćić, B.*, Osnutek ZKP-1 s stališća reforme modela mešanega kazenskoga postopka, *Pravna praksa*, br. 16-17/2008, Prilog.

¹⁷ *Zakonjšek, E.*, Ali osnutek ZKP-1 odpravlja preiskavo, *Pravna praksa*, br. 16-17/2008 Prilog.

¹⁸ *Bobnar, T.*, Osnutek ZKP-1 s policijskoga vidika, *Pravna praksa*, br. 16-17/2008 Prilog.

za okrivljenog.¹⁹ Osim toga, istražni postupak ne bi smio tek zamijeniti formaliziranu sudsku istragu, jer se onda ne može uzeti u obzir šarenilo različitih situacija do kojih može doći u ranim fazama postupanja. Funkcionalna šturost naći će svoj odraz i u formaliziranoj komunikaciji između državnog odvjetnika i policije, što ne odgovara modernom kaznenom postupku. S druge strane bilo bi dobro kada bi Nacrt bio određeniji u pitanju razgraničenja u ovlastima između državnog odvjetnika i policije pri obavljanju pojedinih istražnih radnji, odnosno kad bi bile određene one radnje koje se ne mogu prenijeti na policiju.²⁰ Formaliziranost odnosa između državnog odvjetnika i suca, kao posljedica razlika u ulogama, manje je problematična, s time da je sučev uvid u predmet, upravo zbog nove uloge, znatno ograničen. Daleko zahtjevniji je po prirodi stvari potencijalno konfliktni odnos između državnog odvjetnika i okrivljenika. Pogotovo ako posljednji nema pravo biti nazočan kod pojedinih istražnih radnji i kad se mora s dokaznim prijedlozima obratiti onom koji vodi istražni postupak. Takvo ograničenje prava obrane moglo bi se opravdavati jedinu u slučaju osiguranja dokaza, vođenog od strane suca. I inače, okrivljenikova prava u tom odnosu uzimaju se ograničavajuće i sporedno, što ostavlja dojam neprimjerenog postupanja državnog odvjetnika ili policije. Konačno, ostaju još specifična državnoodvjetnička pitanja kao što je, primjerice, koliko konsenzualnih oblika rješavanja predmeta kazneni postupak može podnijeti i kako rano se ti oblici mogu primijeniti, zatim odnos između njih i odbacivanja prijave ili pak potreba organizacijskih odredbi u procesnom zakonu te pitanje učinkovitosti oštećenikovih prava, koja prema tom aspektu u Nacrtu nisu bila optimalno riješena.²¹

Posve druga slika doima se kod rješenja kojima se određuje okrivljenikov položaj u istražnom postupku. Osnovana sumnja ne može biti kriterij za transformaciju osumnjičenog u okrivljenika u smislu procesnog subjekta. Riječ je je, naime, o dokaznom standardu s drugim zadaćama (postavljanje granica kod zahvata u poedinčeva prava i razgraničavanje predsuskog i sudskog postupka), dok se konstituiranje okrivljenikova procesnog subjektiviteta s tim standardom pretvara u njegovu suprotnost, jer on tek tada postaje adresat minimalnih prava. Stvar je još upitnija kad se zna da odluka o osnovanosti sumnje ni prema Nacrtu nije dostižna bez prethodno obavljenih izvida, što govori za prikrivenu dvofaznost postupanja, te da je ona u rukama državnog odvjetnika i policije, a ne više u izvidima "neupletenog" istražnog suca.²² Sto-

¹⁹ *Fišer, Z.*, Osnutek ZKP-1 z vidika državnega tožilca kot organa pregona, *Pravna praksa*, br. 24-25/2008, str. 4.

²⁰ *Ibidem*, str. 5 i 6.

²¹ *Ibidem*, str. 6.

²² *Gorkič, P.*, Položaj obdolženca v ZKP-1 in problem osredotočenja preiskovalnega postopka, *Pravna praksa*, br. 29-30/2008, Prilog.

ga se predlaže da se pri konstituiranju procesnog subjektiviteta osnovanost sumnje zamijeni s usredotočenošću (inkulpacijom) istraživanja, kada se u radnjama već može prepoznati usmjerenost na potvrđivanje hipoteze o krivnji određene osobe te da se iskreno ukine dvofaznost (istražnih) postupanja.²³

Kritiku trpe i mjere procesne prisile, naročito u pogledu ustavnopravnih garancija i samog koncepta. Pojedine se mjere u Nacrtu iz nepoznatih razloga javljaju na više mjesta, u većem broju bez propisanih dokaznih standarda, bez međusobnih nijansiranja, bez postupaka s kontradiktornim nadmetanjem strana ili tamo gdje to po prirodi stvari nije moguće, s osiguranjima položaja obrane te s nedosljednim uređenjem pravnih lijekova.²⁴ Konačno, položaj okrivljenika se u pitanju dokazivanja zamjenom istraživača pogoršava. Mogućnosti utjecaja obrane na prikupljanje dokaza u Nacrtu su manje od onih prema važećem uređenju. To je velika mana, jer se fokusiranjem sumnje na okrivljenika obično prikupljaju još samo oni dokazi koji hipotezu krivnje potvrđuju, pa je tako neživotno očekivanje da će državni odvjetnik ili policija suparnikove prijedloge prihvaćati. Pogotovo u slučaju dokaza kojima bi se mogla okrivljenikova krivnja potpuno odbaciti, pa i tada zbog protivnih interesa postoji mogućnost policijske kontaminacije takvih dokaza i njihovo izbacivanje iz dokazne građe. No, predlaganjem dokaza suprotnoj strani u najmanju se ruku razotkriva vlastita procesna strategija, koja će u narednim fazama kaznenog postupka teško biti uspješna.²⁵ Položaj obrane stoga se mora, prema uzoru na talijanski kazneni postupak, ojačati s obrambenim izvidima, neovisnim o volji državnog odvjetnika ili policije, te sa sličnim istražnim radnjama (očevid, traženje i prikupljanje predmeta i isprava, prikupljanje podataka iz službenih evidencija, traženje svjedočka, pravo razgovora i dobivanje mišljenja vještaka) za postizanje adversarnosti, bez koje istražni postupak u rukama državnog odvjetnika ili policije ne može biti dio poštenog postupka.²⁶

Uvođenje predraspravnog suca kao suca garanta u načelu se pozdravlja, ali se ujedno upozorava na pojedina organizacijska pitanja, na primjer hoće li predraspravni suci djelovati unutar posebnog odjela ili će to biti svi suci okružnog suda, koliko će predraspravnih sudaca nadzirati istražni postupak: jedan za sve radnje ili svaki za pojedinu radnju, te na kraju pitanje relacije suca u fazi preispitivanja optužnice. Kao problem razumije se prilično kasna involviranost predraspravnog suca kod pojedinih istražnih radnji, gdje se o tome odlučuje tek u ugovoru protiv obavljanja pojedine radnje, dok se kod

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Bošnjak, M.*, Posegi v človekove pravice in osnutek ZKP-1, Pravna praksa, br. 16-17/2008, Prilog.

²⁵ *Novak Jelenič, M.*, Obrambne poizvedbe v osnutku predloga novega ZKP-1, Pravna praksa, br. 19/2008, str. 20-21.

²⁶ *Ibidem*, str. 23.

osiguranja dokaza na nekoliko mjesta (saslušanje maloljetnika, anonimnih svjedoka) odstupa od proklamirane kontradiktornosti, što se naročito osjeća u odredbi prema kojoj predraspravni sudac može upozoriti stranku na dokaz koji se mora osigurati. Bojazan je, naime, da bi na taj način kroz mala vrata u istražni postupak ponovo dospjela instrukcijska maksima.²⁷

Odgovor na gornje odazive odnosi se uglavnom na pitanje uporabe materijala prikupljenog u istražnom postupku te na definiranje početka kaznenog postupka. Istražni postupak je državnoodvjetničko-polijski postupak, u kojem, osim iznimnih situacija, nema mjesta kontradiktornosti, dok je adversarnost ograničena. U punoj dimenziji ona naime znači cijepanje istražnog postupka u dvije odvojene istrage, s otvaranjem novih pitanja, kao što su, primjerice, pravila o razotkrivanju dokaza (*discovery*) između stranaka.²⁸ Istražni postupak se prema Nacrtu ne razlikuje bitnije od dosadašnjeg pretkaznenog postupka, čime se eliminira njegovo ponavljanje u sudskoj istrazi. Jedna faza kaznenog postupka time otpada, a razlika između obavijesti i formalnih dokaza sada zapravo i nije važna. Pitanje je tek kakva je daljnja sudbina takvog materijala u narednim fazama, uzimajući u obzir da ne postoje uređenja gdje bi se dragovoljno odricali od dokaza te da je u svima predviđeno tzv. pronicanje dokaza na glavnu raspravu.²⁹ Ono što jest mana u Nacrtu, to je nejasan status izjava danih policiji od osumnjičenika, kako onih bez prethodnih pouka tako i onih danih nakon njih. U posljednjem slučaju sve izjave trebale bi se smatrati dokazima, dokumentiranim policijskim zapisnikom, možda čak i snimkom, te s evidencijom svih postupaka policije s osumnjičenikom.³⁰

Početak kaznenog postupka i inculpacija ne idu zajedno jer je istražni postupak prema Nacrtu ranija faza od današnje sudske istrage, s prethodnim izdavanjem formalnog akta. To u istražnom postupku zbog fluidnosti točke inculpacije nije ni moguće, pa tako ostaju samo pouke okrivljeniku prije njegova saslušanja, kao svojevrсна najava da je predmet istraživanja ujedno i "ulaznica" za upoznavanje s prikupljenim dokazima. Tek kada je nakon obavljenih istražnih radnji poznato tko je i što počinio, dolazimo do određene točke formaliziranosti (npr. pravosnažnost optužnice) od koje kazneni postupak može započeti. Konačno, s početkom kaznenog postupka povezano je i pitanje prava na razgledavanje spisa. Njegova ograničenja u Nacrtu posljedica su ranije faze istraživanja, gdje je prikupljeni dokazni materijal osjetljiviji, uz činjenicu da spis ostaje jedinstven te da obrana njime dobiva sve informacije na jednom mjestu.³¹

²⁷ Plesničar, M., Predobravnavni sodnik v osnutku predloga ZKP-1, Pravna praksa, br.18/2008, str.18-19.

²⁸ Marinko, J., H kritiki ZKP-1, Pravna praksa, br. 26/2008, str. 9.

²⁹ *Ibidem*, str. 10.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

V. DRUGI NACRT – ZNAČAJNIJE KOREKCIJE I DOPUNA

Polazeći od principijelne podrške Vrhovnog državnog odvjetništva i Vrhovnog suda ishodištima i glavnim rješenjima iz Nacrta te vođeni gornjim odazivima, njegovi autori izradili su drugi Nacrt Zakona o kaznenom postupku (drugi Nacrt)³² s ciljem poboljšanja raspravljenih rješenja te predstavljajući potpuno obnovljeni postupak optuživanja. Pri tome je osnovni smjer ostao isti, što znači da se, s jedne strane, zbog zahtjeva Rezolucije o nacionalnom programu sprječavanja i suzbijanja kriminaliteta za razdoblje od 2007. do 2011. god., ustrajalo kod ukidanja sudske istrage i njezine transformacije u istražni postupak pod vodstvom državnog odvjetnika i policije, dok s druge strane nije usvojen koncept tzv. obrambenih izvida, promoviran od autora pretežito iz odvjetničkih krugova. Takav pristup ima dva odraza. Redukciju kontradiktornosti u postupku prije glavne rasprave, jer se u drugom Nacrtu kontradiktorna ročišta u istražnom postupka predviđaju tek kad se odlučuje o mjerama procesne prisile ili u slučaju obavljanja istražnih radnji u smislu osiguranja dokaza, i njezinu alokaciju na glavnu raspravu, s ciljem dobivanja potpune stranačke jednakosti.

Svjesni određenog hendikepa na strani obrane - rezultati postupka prije glavne rasprave glavna su determinanta događanjima na glavnoj raspravi - autori u drugom Nacrtu predviđaju šire mogućnosti za postavljane branitelja po službenoj dužnosti, u načelu policiji i državnom odvjetniku nalažu usvajanje okrivljenikovih dokaznih radnji te osjetno skraćuju rokove u kojima obrana može predlagati zaustavljanje postupka. S položajem obrane u kaznenom postupku povezano je i pitanje njegova započinjanja. Tako prema drugom Nacrtu kazneni postupak započinje s obavljanjem pojedinih istražnih radnji od strane policije ili državnog odvjetnika protiv poznate ili nepoznate osobe radi razjašnjenja sumnje na kazneno djelo. Kad je s tom činjenicom upoznat i osumnjičeni ili u slučaju oduzimanja slobode, on postaje nositeljem pravnih garancija predviđenih za okrivljenika u kaznenom postupku, a time i procesnog subjektiviteta.

Ostale korekcije ne odnose se na promijenjenu paradigmu glede tipa postupka prije glavne rasprave, ali su u određenim segmentima daleko od malih poboljšanja. Sasvim otvoreno sada se kao prateće načelo legaliteta kaznenog progona uvodi načelo oportuniteta, dok se odmicanja od kaznenog progona (*diversion*) šire na sva kaznena djela za koja je zapriječena kazna do pet godina, osim u slučajevima kada su imala kao posljedicu smrt osobe. Značajna je i korekcija povezana sa stvarnom nadležnošću okružnih sudova jer bi oni sada bili nadležni za raspravljanje o kaznenim djelima sa zapriječenom kaznom od osam

³² Drugi Nacrt je zajedno s obrazloženjem, na koje se u nastavku naslanjamo, objavljen i dostupan na internetskoj stranici Ministarstva pravosuđa iz bilješke 11.

godina zatvora ili više. To bi dovelo do selidbe znatnog broja kaznenih predmeta u skraćeni postupak sa sućem pojedincem i njihovim bržim okončanjem od sadašnjeg, kada se predmeti vode u redovnom postupku i pred vijećem od najmanje trojice sudaca. Nadalje, informativni razgovori s osumnjičenikom moraju se voditi zapisnički ili biti snimani, pri čemu se kršenja sankcioniraju procesnom nevaljanošću izjava. U poglavlju o prikrivenim istražnim mjerama uvodi se nova: dobivanje podataka o opremi za elektroničko komuniciranje i određivanje njezine lokacije. Riječ je o nekoj vrsti predmjere prisluškivanju telefonskih razgovora u slučajevima kada se za komunikaciju koristi ukradena komunikacijska oprema ili kada se učestalo mijenja njezina lokacija. Novost u tom poglavlju je i to da se prikrivene istražne mjere mogu primjenjivati i tada kada će biti izdana tjejalica ili europski nalog za uhićenje i predaju. Među značajnijima izdvajamo još korekcije s ciljem razgraničenja između pregleda prijevoznog sredstva, putnika i prtljage kao izvidne radnje i pretrage u smislu procesne radnje, kod koje se nakon pribavljenog sudskog naloga dopušta pregled i onih (skrivenih) prostorija koje nisu namijenjene čuvanju predmeta i prtljage. Uvodi se i razgraničenje između pretrage "običnih" prostorija, napuštenih prostorija i prostorija u kojima se pravo na privatnost ne može očekivati. U posljednjim slučajevima, pretraga prostorija može se obaviti bez sućeva naloga, ali se s druge strane ona zahtijeva kod očevida u stanu, kada se obavlja protiv volje imalaca tog stana. Pretraga prostorija moći će se obaviti i na osnovi usmenog sućeva naloga, kada će postojati opasnost odgađanja, uništenja predmeta i tragova i kada dobivanje pismenog sućeva naloga nije moguće. U sličnim slučajevima moći će se bez sućeva naloga uzaptiti i dokumentacija te elektronički pohranjeni podaci, ali će se zato njihov pregled morati naknadno sudski odobriti. Ono što na kraju pregleda korekcija valja još istaknuti jest da se mjere procesne prisile, ako već same nisu posebno vremenski ograničene, sada ograničavaju općom odredbom prema kojoj smiju trajati najviše dva puta dulje od pritvora.

U usporedbi s prvim Nacrtom, drugi Nacrt je nadograđen izmjenama odredbi o optuživanju. Sada je, u grubom, sastavljen iz dva dijela. U prvom se odlučuje o prigovoru protiv optužnice, s time da to nije više u nadležnosti izvanraspravnog vijeća, već predraspravnog suća, da će tzv. formalno preispitivanje optužnice biti izvršeno po službenoj dužnosti još prije stavljenog prigovora odnosno bez obzira na to je li prigovor bio stavljen i što se odluka o prigovoru donosi na osnovi pisanog gradiva ili kontradiktorno obavljenog ročišta. Drugi dio nastavlja se na tri kolosijeka. Najprije je tu mogućnost priznanja krivnje. Ona se mora provjeriti (dragovoljnost, upoznatost s posljedicama priznanja i postojanje dokaza koji to priznanje podupiru) i ako je prihvaćena, zakazuje se ročište pred raspravnim vijećem, gdje se izvode tek dokazi povezani s izricanjem kaznene sankcije. Druga, nešto šira mogućnost jest nagodba o krivnji između državnog odvjetnika i okrivljenika te njego-

va branitelja, predviđena za kaznena djela za koja je zaprijećena kazna niža od deset godina zatvora. Nagodbom se, osim pravne kvalifikacije kaznenog djela, obuhvaćaju pitanja vrste i visine kazne (pri čemu stranke nisu vezane ograničenjima za ublažavanje kazne), eventualnog odstupanja državnog odvjetnika od progona za kaznena djela izvan nagodbe, zahtjeva za oduzimanje imovinske koristi, oštećenikova imovinskopravnog zahtijeva te odricanja prava na stavljanje pravnih lijekova. Slično kao kod priznanja, nagodba mora biti potvrđena od suda. Ako jest, postupak se nastavlja s ročištem za izricanje kaznene sankcije, ako nije, postupak teče kao da okrivljenik krivnju nije priznao. Posljednje je inače treći kolosijek, gdje se okrivljenik u posebnom postupku izjašnjava o pravnim i činjeničnim pitanjima iz optužnice i dokaznim prijedlozima i gdje se, s mogućnošću žalbe, odlučuje o dopuštenosti prikupljenih dokaza. U tom postupku predviđeno je još osiguranje dokaza te izmjena i povlačenje optužnice. Nakon svega i s iznimkom u slučaju njezina povlačenja, optužnica se šalje predsjedniku vijeća radi suđenja. Njegova nova ili tek prilagođena organizacija nije više predmet drugog Nacrta, dok su stajališta njegovih autora o tome nepoznata. Tako nam prije zaključka ne preostaje drugo već prosljediti vijest da se Ministarstvo pravosuđa u nastavku zalaže za reformu ZKP-a u dvije faze. U prvoj fazi trebao bi se reformirati postupak optuživanja, a tek u drugoj prešlo bi se na ukidanje sudske istrage, što bi ujedno zahtijevalo izmjenjivanje organizacijskih zakona, naročito Zakona o državnom odvjetništvu.³³

VI. ZAKLJUČAK

Nakon predstavljenog i bez obzira na gornju vijest može se zaključiti da se u Sloveniji prvi put poslije 1995. god. nalazimo pred pomakom kojim se i konceptualno odstupa od važećeg uređenja. Ono je inače često puta mijenjano, no nikada s ciljem postavljanja novih temelja ili se to u svih petnaest godina manje ili više odgađalo za nejasnu budućnost. Sada je, čini se, načinjen iskorak, pa se struka može posvetiti traženju najboljih rješenja. Pri tome će morati u svezi s istražnim postupkom pomiriti zahtjev za njegovom učinkovitošću sa zahtjevom za uspostavljanje mogućnosti istraživane strane na učinkovit utjecaj kod prikupljanja dokaza.³⁴ Prevladavanje jednog zahtjeva nad drugim odražava se na samoj glavnoj raspravi, kada jača strana dobiva nedostižnu prednost ili je

³³ V. Gak, N., Kazenske novosti, Pravna praksa, br. 10/2010, str. 32.

³⁴ Uspješnost pomirenja ovisi o opsegu istraživačke inicijative. Ako je ona veća na strani države, manja je na strani obrane, i obrnuto. Traženje nulte sume time se čini neizbježnim. Up. Damaška, M., O nekim učincima stranački oblikovanog pripremnog kaznenog postupka, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, br. 1/2007, str. 13.

slabija strana svoje mogućnosti zapravo već potrošila, pa se ni u tom slučaju nema puno raspravljati. Moguće je dakako i to da se hendikepiranost slabije strane iz istražnog postupka pokušava uravnotežiti na glavnoj raspravi, ali je tada potrebno voditi računa o njezinu opsegu jer ona, kao ni sam kazneni postupak, ne može trajati beskonačno. Tu su onda još druga, konkretnija pitanja. Najinteresantnije po nama je, na primjer, definiranje odnosa između dokaza i informacija iz istražnog postupka te dokaza s glavne rasprave, naročito u slučaju njihove divergentnosti, kada se ni danas zasigurno ne zna što činiti s razlikama u sadržaju službenih zabilješki i ispovijesti okrivljenika ili svjedoka te kako spriječiti da sadržaj prvih ne postane *de facto* činjeničnim temeljem pri donošenju presude, a da se sadržajem drugih tek ne izbjegava iznošenje činjenica koje su navedenim sudionicima inače poznate.

I pitanja u svezi s noveliranim postupkom optuživanja mogu se podijeliti na opća i posebna. Zanima nas, na primjer, može li pojedinac disponirati ustavnim garancijama, naročito pravom na sudsku zaštitu, gdje je kolokvijalno uzeto riječ o svojevrsnom utočištu pred nadmoćnijom stranom? Kako detektirati okrivljenikovu dragovoljnost kod priznanja i kako njegovu pravu volju kod nagađanja, smije li se njegova spremnost stimulirati, a nespremnost obeshrabrivati? Pitamo se i to imamo li rezervni plan u slučaju da u praksi ne dobijemo dovoljan broj priznanja i nagodbi,³⁵ pa ćemo morati predmete završavati pretežito s glavnim raspravama, sa stranačkim detaljnim preispitivanjem dokaza, što bez određenog vremenskog uloga, koji bi u globalu trebao biti manji od dosadašnjeg, nije moguće. Odgovor da tome služi treći kolosijek ne može nas zadovoljiti jer se drugim Nacrtom stranke na predraspravnu aktivnost ne mogu prisiliti te je zapravo stvar njihove procesne diskrecije kako i naročito kada će se o činjeničnim i pravnim pitanjima izjašnjavati i što će tada predložiti.

Tako zapravo upućujemo na dodatno razmatranje različitih pravnih situacija s određenim opsegom i dinamikom da bismo dobili stručno konsolidiran "proizvod," spreman za sljedeću fazu u procesu postanka Zakona sposobnog ispunjavanju mnogih zahtjeva i s puno manjim brojem naknadnih zahvata, znakovitim za njegova prethodnika.

³⁵ Primjer je opet Italija, gdje su konsenzualno riješeni postupci zauzimali tek 30% svih predmeta. V. *Krstulović, A.*, Nagodbe stranaka u suvremenom kaznenom postupku, Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu, MUP RH, Zagreb, 2007, str. 75.

Summary

REFORM OF THE SLOVENE CRIMINAL PROCEDURE ACT - THROUGH MANOEUVRES TO A MOVE

The paper presents the reform of the Slovene Criminal Procedure Act which, when compared with the previous ones, may be called conceptual. It started at the end of 2005 with the establishment of a working group, and two years later the first Draft Code was finished. After comments from professional circles were received, its "correction" was completed. The main feature of the first Draft was the replacement of judicial investigation by investigation led by the public prosecutor, while the second Draft further developed the indictment procedure through the procedural dispositions of participants to the proceedings, well known in foreign laws, with a view to completing criminal proceedings more quickly. Here we also have shorter definitions of individual procedural principles and some other accompanying solutions, as well as solutions aimed at avoiding lack of clarity in the application of laws. The author ends by referring to the basic antagonism in the newly accepted concept of investigation in criminal procedure, and by pointing to the possible dilemmas in connection with its acceleration.